

правовідносинах, їх прав та обов'язків з метою забезпечення можливості раціональної оцінки обстановки, її прогнозування, проведення розрахунку необхідних сил і засобів, які залучаються до виконання службово-бойових завдань, розроблення планів застосування, інструкцій посадових осіб тощо;

4) нормативне визначення і модернізація системи логістичного забезпечення підрозділів, які залучаються до виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку, під час проведення масових заходів та у ході припинення масових заворушень.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами : станом на 30.09.2016 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. Ст. 141.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Голос України. – 2015. – 6 листопада.

3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 берез. 2014 р. № 876-VII // Офіційний вісник України (від 28.03.2014 р.). – 2014. – № 24. – С. 9. – Ст. 728 (код акта 71843/2014).

4. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 р. № 1835-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338.

5. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : Закон України від 08.07.2011 р. № 3673-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 9. – Ст. 64.

УДК 159.9

Олена Павлівна МАКАРОВА,

старший викладач кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5480-5942>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ І СТАНІВ

В сучасній психологічній науці широко використовується поняття “ситуація”, предметом вивчення чого є людина та її поведінка, але поняття “ситуація” не завжди трактується однозначно. Інколи поняття “ситуація” використовують як синонім до слова “середовище”. Для того щоб уникнути багатозначності цих понять

надаймо характеристику для кожного. Середовище – це комплекс деяких зовнішніх, по відношенню до людини та умов. Ситуація – завжди включає в себе саму людину. Види ситуацій не співпадають з видами середовища (соціального та ін.). Середовище характеризується як стабільний та тривалий вплив, тоді як ситуація короткочасна. Середовище завжди поза суб'єктом, а ситуація завжди суб'єктна.

В зарубіжній літературі найбільш розповсюдженим є визначення ситуації як часового конструктору, що являє собою сукупність елементів середовища або елементів середовища на конкретному етапі життєдіяльності особистості. Зарубіжні науковці, Аргайл, Ферхнем та ін., пропонують п'ять рівнів ситуацій: стимули – визначення об'єктів та дій зовнішнього середовища; епізоди, тобто особливі та значущі події, які мають причину та наслідки; фізичні, часові та психологічні параметри ситуації, які визначаються зовнішніми умовами; оточення – узагальнююче поняття, яке характеризує типи ситуацій; середовище – сукупність фізичних та соціальних змін зовнішнього середовища [1, 2].

Наукові роботи Дж. Міда та П. Бергера свідчать про те, що особистість – це активна «складова» будь якої життєвої ситуації, навіть саме визначення характеру ситуації для людини виникає в процесі його особистісного осмислення, або в процесі спілкування з іншими людьми. Тут ситуації є активними, вони активно сприймаються та обговорюються, вони є динамічними, одна людина визначає ситуацію для іншого і навпаки. Така точка визначає ситуацію як – систему об'єктивних та суб'єктивних елементів, об'єднаних життєдіяльністю суб'єкта у певний часовий період [1].

Розглядаючи особистісний підхід, науковці надають перевагу стійким ознакам особистості. Психологи вважають, що саме стійкі ознаки особистості визначають особливості поведінки людини. Ситуація – це лише зовнішні умови, які надають імпульс до дій, та актуалізують певні особливості особистості.

Детермінанти ситуаційного підходу безпосередньо виводяться з зовнішніх та об'єктивних особливостей самої ситуації [3]. Науковці, дотримуються такого підходу та стверджують, що поведінка ситуативно специфічна. Тобто значною мірою визначається не стійкими властивостями особистості, а особливостями тих зовнішніх умов, в яких перебуває людина.

К. Левін, наголошував, що опис ситуації повинно бути скоріш суб'єктивним, а ніж об'єктивним. Тобто ситуація повинна описуватись з позиції індивіда, поведінка якого досліджується з позиції спостереження [3].

Сучасна психологія накопила значну кількість емпіричних досліджень, які свідчать про значний вплив зовнішніх аспектів ситуації на поведінку особистості. Інколи люди не завжди розуміють вплив на конкретні події в їх житті. Представники ситуативного підходу наголошують про владу ситуації - сильного впливу на безпосередню соціальну поведінку людини [4].

Визначення соціальної ситуації детермінує не тільки дії людини в певних соціальних ситуаціях. У. Томас зазначає, що індивідуальне сприйняття та уявлення індивіда щодо навколишніх соціальних реалій є важливішим, а ніж об'єктивно вимірювані соціальні факти, які описують дану реальність. Щоб зрозуміти поведінку індивіда, в окремій ситуації, потрібно поставити себе у позицію суб'єкта, який намагається знайти свій шлях в соціальному середовищі. Середовище впливає на індивіда, до якого він намагається адаптуватися [5, 6].

Подальший розвиток «суб'єктивного визначення ситуації» розглядається в напрямках символічного інтеракціонізму. В даному психологічному напрямку, найголовнішим, стало вивчення того, як відбувається взаємодія людини та ситуації, а також опис, аналіз та систематизація чисельних соціальних ситуацій. Інтеракціоністи переконливо довели, що поведінка особистості залежить не так від об'єктивного, як від суб'єктивного аспекту ситуації: від того, як сама людини визначає певну ситуацію [5, 6].

Інтеракціоністи вважають, що поведінка особистості не є реакцією на стимули соціального середовища, але має низку пристосовань до того, як людина інтерпретує те, що відбувається. Інтерпретація ситуації розглядається на рівнях від когніцій до слабо усвідомлених емоційних станів особистості. Також на інтерпретації ситуації впливають культурні та групові норми, які зумовлюють уявлення особистості про стандартні ситуації та про норми поведінки. Але не тільки соціальні та культурні норми мають вплив на певні ситуації. Визначення ситуації залежить від сформованої у людини «картини світу», погляду на оточуюче соціальне середовище.

Таким чином, інтеракціоністи наголошують, що вплив середовища на індивідуальний розвиток та актуальну поведінку, завжди опосередковується актуальними ситуаціями. Науковці наголошують, що цей підхід принципово змінив погляд на ситуацію, довели, що ситуація в певній мірі є функцією особистості, в якій поведінка людини є функцією ситуації.

Д. Майерс вважає, що твердження про силу впливу соціальної ситуації є незачною, якщо це твердження відбувається окремо від твердження про силу людини, що її доповнює. Він пропонує розглядати

взаємозв'язок особистості та ситуації у трьох аспектах: по різному сприймаються одна й та сама ситуація та відбувається різна реакція; особистість здатна сама обирати вплив на ситуацію; особистість сама бере участь у створенні своєї соціальної ситуації. Поняття «особистість у ситуації» розглядається як триразовий образ: особистість – ситуація-взаємодія між ситуацією та особистістю [1].

Список бібліографічних посилань

1. Байєр О. О. Життєві кризи особистості: навч. посібник. Д. : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 244 с.
2. Балл Г. До визначення засад раціогуманістичного підходу в методології психологічної науки. *Психологія і суспільство*. 2000. № 2. С. 74-90.
3. Галецька І., Сосновський Т. Психологія здоров'я: теорія і практика. Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 338 с
4. Макарова О. П. Профілактика психологічного здоров'я поліцейських в умовах професійної діяльності. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України: тези доп. II Всеукр. наук.-практ. конф., 28 травня 2021 р.* Харків: НА НГУ. 2021. С. 156-161.
5. Назаров О. О., Оніщенко Н. В., Садковий В. П., Садковий О. В., Склень О. І., Тімченко О. В. Психологічні особливості базових копінг-стратегій та особистісних копінг-ресурсів працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: монографія. Х.: Вид-во УЦЗУ, 2008. 221 с.
6. Екстремальна психологія: підручник / за заг. ред. О. В. Тімченка. К.: ТОВ "Август Трейд". 2007. 502 с

УДК 343.98

Катерина Миколаївна ПЕНЗЄВА,

*старший викладач кафедри криміналістики,
судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2526-0218>*

ЩОДО СТРУКТУРИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАПОДІЯННЯ НЕОБЕРЕЖНОГО ТЯЖКОГО АБО СЕРЕДНЬОЇ ТЯЖКОСТІ ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ

Визначення поняття криміналістичної характеристики кримінального правопорушення бере свій початок з 60-х років ХХ століття під час радянського етапу розвитку криміналістичної системи. До